

Kultuvre- j̄ih
mirrestallemedepartemente

Dahkoesoejkesje

Dahkoesoejkesje laavsemen j̄ih sierredimmien vööste saemijste 2025–2030

Sisvege

Ávtebaakoe	4
1 Aalkove	6
Nænnoesåbpoe barkoe tjiertevdtjien jñh sierredimmien vööste: reerenassen barkoesuerkieh	6
2 Bijjievuajnoe råajvarimmide	9
Barkoesuerkie 1: Dialååge jñh demokratije mij hijvenlaakan jáhta	9
Barkoesuerkie 2: Daajroe jñh maahtoe	10
Barkoesuerkie 3: Jearsoesvoete jñh vihtiesvoete	11
3 Duekie	12
Saemieh Nöörjesne	13
4 Haestemh	14
Daajroe jñh maahtoe fååtesieh	14
Åålmegen vuajnoe saemide	15
Sierredimmie jñh laavseme	15
Meedijajiehtegh jñh aassjoejiehtegh gaskeviermesne	16
Saemieh mej jienebh unnebelåhkoeidentiteeth	17
Konsekvensh tjiertevdtjeste, sierredimmeste jñh laavsemistie	17
5 Saemien identiteetem nænnoestidh	18
Kultuvre, gaarsjelimmie jñh jñjtjevyljehkevoete	18
Gaskenasjonaale laavenjostoe	18

Åvtebaakoe

Reerenasse sæjhtha mirrestalleme jìh gellielaaketje siebredahkem gusnie gaajkhk jearsoes. Mijjeh daelie dam voestes nasjonaale dahkoesoejkesjem bæjhkoehtibie laavsemen jìh sierredimmien vööste saemijste 32 ráajvarimmiejgumie mah edtjeh viehkiehtidh dagkere laavsemem jìh sierredimmiem heerredidh jìh dej vööste gæmhpodh.

Tsiehkieh saemien gielide, kultuvrese jìh siebredahkejieliedasse leah guhkiem nænnoesåbpoe sjidteme, jìh siejhme goerkese jìh voerkesvoete saemieh stieresne lea læssanamme. Saemiej maanagiërth jìh saemien lierehtimmie skuvlesne vihkeles ráállam utnieh juktie saemien gielide jìh saemien identiteetem nænnoestehtedh. Saemien festivaalh, saemien tjeahpoe jìh saemien ektievoeti tseegkeme leah viehkiehtamme saemien gielide, kultuvride jìh siebredahkejieliedidie lutnjedh.

Seammasienten daejrebe dejpeli ovreaktoe giëngeles giëjh biejemme. Saetniesvoete- jìh liktemekommissjovne lea nöörjen åejvieladtji politihkem goerehtalleme saemiej, kveeni/ daaroesåevmien jìh skåajjesåevmien vööste, jìh konsekvensh daaroedehtemepolitihkeste goerehtamme. Gånka Harald gaatelassji nöörjen staaten daaroedehtemepolitihken åvteste rìhkeden 7.b. 1997. Skiereden 12. b. 2024 dle Stoerredigkie laajhta dejtie meadtojde mah daaroedehtemepolitihke dejtie dåehkide sjugniedi.

Goerehtallemh vuesiehtieh guktie nåake vuajnoeh jienebelåhkoen årroji luvnie maiehtieh jáerhkedh jalhts dihte byögkeles politihke lea

jeatjahtovveme. Laavseme jìh sierredimmie saemijste leah annje stöerre dåeriesmoere siebredahkesne. Daate nåake konsekvensh åtna dejtie mah ryöktesth dam dååjrehtellieh jìh abpe siebriedahkese. Aktegsalmetjh maiehtieh billedh jìjtjemse åhepiedehtedh, jìjtse saemien identiteetem vuesiehtidh jallh meatan årrodh byögkelesvoetesne. Siebredahken daltesisnie laavseme jìh sierredimmie maiehtieh viehkiehtidh vaanejaahkoeh tjåadtjoehtidh jìh nænnoesåbpoe darjodh, jìh aaj triegkenassem luhpiedidh.

Naemhtie ibie edtjh Nöörjesne utnedh. Dihte lea mijjen tjåenghkies diedte hoksedh gaajkhk saemieh jearsoesvoetem jìh feerhmelesvoetem demtieh.

Dahkoesoejkesje laavsemen jìh sierredimmien vööste saemijste lea bielie reerenassen ållesth barkoste juktie barkoem nænnoestehtedh jìh orrestidh tjiertevidtjien, laavsemen jìh sierredimmien vööste mij våaromem åtna etnisiteetesne jìh religijovnesne. Reerenasse lea daejtie golme bijjemes barkoesuerkide tjielkestamme: 1) dialååge jìh demokratije mij hijvenlaakan jáhta, 2) daajroe jìh maahtoe jìh 3) jearsoesvoete jìh vihtiesvoete.

Reerenasse sæjhtha gaajhkesidie gjihthedh mah vuajnoejgumie buaktene dahkoesoejkesjasse. Sjìere gyjhtelasse Saemiedægkan jìh ovmessie saemien byjresidie mah leah vyörtegs dååjrehtimmieh jìh daajroem mijjine juakeme. Daah raerieh leah vihkeles orreme juktie hijven ráajvarimmieh hammoedidh.

Reerenassen ávteste

Jonas Gahr Støre
staateministere

Lubna Jaffery
kultuvre- j̄ih mirrestallemeministere

Erling Sande
tjielte- j̄ih dajveministere

Kari Nessa Nordtun
mahtoeministere

Emilie Enger Mehl
justijse- j̄ih riejrivesvoeteministere

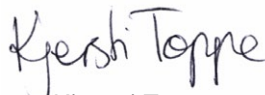
Jan Christian Vestre
healsole- j̄ih s̄ajhtoeministere

Tonje Brenna
barkoe- j̄ih ektiedimmieministere

Geir Pollestad
Laantenburrie- j̄ih
beapmoeministere

Kjersti Toppe
maana- j̄ih fuelhkieministere

Terje Aasland
energiministere

Oddmund Hoel
dotkeme- j̄ih
jollebeööhpehtimmieministere

Espen Barth Eide
álkoerijhkeministere

Bjørn Arild Gram
vaarjelimmieministere

Romssa, tsiengelen 14. 2025

Aalkove

Dahkoesoejkesjinie laavsemen jih sierredimmien vööste saemijste 2025-2030 dle reerenasse barkoem nænnoestahta sierredimmien jih tjiertevidtjien vööste saemiej vööste. Daate lea dihte voestes nasjonaale dahkoesoejkesje laavsemen jih sierredimmien vööste saemijste.

Nænnoesåbpoe barkoe tjiertevidtjien jih sierredimmien vööste: reerenassen barkoesuerkieh

Reerenassen ulmie veaksahkåbpoe jih orrestamme barkoem tjirkedh tjiertevidtjien, laavsemen jih sierredimmien vööste mij vääromem åtna etnisiteetesne jih religijovnesne. Reerenasse sæjhta gaajhkesch edtjeh jearsoes domtedh jih nuepiem utnedh seammavyörtogs meatan årrodh, saacht mehtie maadtoste bætieh. Mijjeh sijhtebe demokratijem hoksedh mij hijvenlaakan jåhta , jih sinsitniem krööhkedh almetji gaskemsh. Mijjeh edtjebe jåerhkedh daajroem jih maahtoem bæjjese bigkedh tjiertevidtjien jih sierredimmien bijre ovnessie bieline siebredahkeste. Gaajhkesch reaktam utnieh jiehtedh maam sijhtieh, men ij guhte edtjeh laavsesovvedh sov etnikheles jallh religijjööse maadtoen åvteste. Mijjeh sijhtebe jåerhkedh

mijjen siebredahkem nænnoestidh jih dejtie aarvojde gorredidh mejtie mijjeh tjarke tjåadtjoehtibie: leajhtadimmie , mîrrestalleme jih demokratije. Gaajhkesch dovnesch dïedtem utnieh laavsemem jih sierredimmien saemijste heerredidh, seammalaakan goh jeatjah hammoej gaavhtan tjiertevidtjie jih sierredimmie.

Edtja daam dahkoesoejkesjem ektesne vuejnedh *Dahkoesoejkesjinie tjiertevidtjien jih sierredimmien vööste - orre råajvarimmie 2024-2027, Dahkoesoejkesjinie antisemittismen vööste 2025-2030* jih *Dahkoesoejkesjinie muslimjeaassjoevoeten vööste 2025-2030* mah bæjhkohtamme sjïdtin gålkoen 2023, gålkoen 2024 jih goeven 2024.

Dej ulmiejgumie mah leah bijjielisnie neebneme, dle reerenasse golme tjåenghkies barkoesuerkieh nænnoestamme dahkoesoejkesjidie antisemittismen vööste,

Guvvie: Saemiedigkie

muslijmeaassjoevoeten v̄öste j̄ih laavsemem j̄ih sierredimmien saemijste:

1. Diall̄åge j̄ih demokratije mij hijvenlaakan j̄áhta
2. Daajroe j̄ih maahto
3. Jearsoesvoete j̄ih vihtiesvoete

Dah ráajvarimmieh daennie dahkoesoejkesjisnie leah öörnedamme daej barkoesuerkiej mietie.

Dahkoesoejkesje galka dynamihkeles árrodh. Maahta daan beajjetje ráajvarimmieh staeriedidh j̄ih orre ráajvarimmieh sjugniedidh, gaskem jeatjah Stoerredigkien nænnoestimmien tjirrh, mij lea Saetniesvoete- j̄ih liktemekommissjovnen reektehtsen gietedimmien bijre. Edtja ráajvarimmide tjirrehtidh sjöhtehke departementi daaletje budsjedtemieriej sisnjeli.

Dahkoesoejkesjinie barkedh

Saemiedigkien dahkoesoejkesje saemielaavsemen v̄öste 2021-2025

bæjhkohtamme sj̄idti suehpeden 2022. Akte dejstie ráajvarimmijste dahkoesoejkesjisnie lij aktem *nasjonaale* dahkoesoejkesjem saemielaavsemen v̄öste krievedh.¹

Daam dahkoesoejkesjem dorjeme juktie laavsemem j̄ih sierredimmien saemijste heerredidh j̄ih nãhkehtidh. Daerpies orreme laavenjostojne departementi d̄åaresth, juktie gorredidh dahkoesoejkesje tjãenghkies nasjonaale j̄ih iktedamme barkoem vuesehte.

Mijjeh lihke laavenjostoem Saemiedigkine átneme juktie faageles viehkiem j̄ih raerieh áadtjodh, j̄ih hoksedh dahkoesoejkesje lea hijvenlaakan gárredamme dan saemien byjresasse. Reerenasse lea golme gaahpoeh raeriestimmietjãanghkoeh öörneme: Oslovisnie, Ájluoktesne j̄ih Guovdageaidnusne. Lissine dle tjãanghkoeh tjirrehtamme vihkeles

¹ Saemiedigkie, 2022.

siebriejgumie jih aktöörigumie, daan nuelesne digkiedimmietjåanghkoeh Romssesne jih tjåanghkoeh Plaassjesne. Aaj nuepie orreme tjaaeldh raerieh seedtedh, jih medtie 40 ovmessie aktöörjste libie raerieh dååsteme.

Juktie daajroevåaromem nænnoesåbpoe darjodh dle Almetjehealsoeinstituhte

systematihkeles varke bijjeguvviem dorjeme dejstie dotkemijstie mah leah dorjesovveme laavsemen jih sierredimmien bijre saemijste Nöörjesne, Sveerjesne jih Soemesne dej minngemes luhkie jaepiej.² Reektehtse Saetniesvoete- jih liktemekommissjovnese aaj vihkeles daajroevåarome orreme.

Tjiertevidtjie, sierredimmie jih aassjoesoptsestimmie/laavseme

Sierredimmie tjjelkestamme sjædta mïrrestalleme- jih sierredimmielaakesne dan åvteste naaken nåakebe gietedamme sjædta mubpijste, akten jallh jienebi tsiehkij gaavhtan fierhten almetjasse.

³ Daam ryöktesth joekehtsgietedimmie gohtje. Dihte aaj maahta sierredimmie jis mij akt mij seamma laakan gaajhkesidie feerhmie læjhkan såemies viesjietåbpoe beaja mubpijste, akten jallh jienebh dejstie sierredimmievæhtjste laakesne. Dejtie gohtje ovryöktesth joekehtimmie.⁴

Ij leah naan siejhme goerkese diejvesasse tjiertevıdtjie, jih ij leah laakesne seammalaakan tjjelkestamme goh sierredimmie. Dah bysvehtsmoenemh aassjoejietegi jih aassjoe kriminaliteeten vööste leah kruepies tjiertevıdtjien lahtestimmie jih dahkoeh, men lissine dle ij leah tjiertevıdtjie laaken mietie tjjelkestamme. Tjåenghkies dejtie ovmessie goerkesidie tjiertevıdtjeste lea aerviedimmie almetjh maehtieh akten dåahkan gaertjiedamme sjıdtedh, mejtie daate

dåehkie lea ektiedamme nasjonaliteetese, gualman, kultuvrese, etnisiteetese jallh religijovnese.⁵

Aassjoelahtestimmie leah bysvehtslaaken §185 mietie naakenem aejhtedh jallh miedtelidh, jallh aassjoem, triegkenassem jallh nåakevoetem skreejredh naaken vööste, dan gaavhtan njaltjan klaerie jallh nasjonaale jallh etnihkeles maadtoe, religijovne jallh jieledvuajnoe, seksuellen syjhtede, tjoeleidentiteete jallh tjoelevåajnoe, jallh funksjovneheaptoe.

Dah diejvesidie aassjoelahtestimmie jih laavseme leah daamtaj vıjrebe defineereme goh bysvehtslaake dæjpa. Aassjoesoptsestimmie/laavseme mielebe jiehtegh jiehtedh mah leah stigmatiseerede, nåake, aassjoe jallh aejhteme, jih mah leah sjiehtedamme akten aajne almetjasse jallh dåahkan, ållesth dåehkien væhtaj mietie (vuesiehtimmien gaavhtan saemien maadtoe).⁶

² Folkehelseinstituttet, 2024.

³ Likestillings- og diskrimineringsloven § 7, jf. § 6.

⁴ Likestillings- og diskrimineringsloven § 8, jf. § 6.

⁵ Skorgen j.j., 2023.

⁶ Norges institusjon for menneskerettigheter, 2022.

Bijjievuajnoe r̄aajvarimmide

Barkoesuerkie 1: Dialååge j̄ih demokratije mij hijvenlaakan j̄ahta

Ektie gaavnedimmiesijjeh viehkiehtieh vaanejaahkoeh vuastalidh, j̄ih sinsitniem leajhtadidh j̄ih krööhkedh. Reerenasse jienebh r̄aajvarimmieh tseegkie juktie govlesadtemem j̄ih kultuvregoerkesimmiem nænnoestidh j̄ih aaj laavsemem j̄ih sierredimmiem saemijste heerredidh.

1. **Laavenjostoeforumem tseegkedh laavsemen j̄ih sierredimmien vööste saemijste**
Kultuvre- j̄ih mirrestallemedepartemente

2. **Saemiedigkine j̄ih Saemien learohkeforumine laavenjostedh juktie vihtiestidh gaajhkh leah meatan**
Gaajhkh departement

3. **Dåarjoeöörnegem tjirkedh tjiertevidtjien, sierredimmien j̄ih aassjoelahtestimmiej vööste**
Kultuvre- j̄ih mirrestallemedepartemente

4. **Dåarjoem lissiehtidh Stopp hatprat:se**
Kultuvre- j̄ih mirrestallemedepartemente

5. **Fuelhkieraeriemaallem sjiehtedidh saemien fuelhkide**
Maana- j̄ih fuelhkiedepartemente

6. **Vuastalimmiefaamoem nænnoestehtedh b̄aastoeh biävnesi vööste**
Kultuvre- j̄ih mirrestallemedepartemente

7. **Gaahpoeh j̄ih tjielkes soptsestimmiem sjiehteladtedh**
Kultuvre- j̄ih mirrestallemedepartemente

Barkoesuerkie 2: Daajroe jìh maahtoe

Jeenjesh aelhie jìh stereotypeles vuajnoeh utnieh saemiej bijre. Reerenasse jienebh ráajvarimmieh tseegkie mah edtjeh daajroeváaromem jìh maahtoem nænnoestidh saemien kultuvren bijre, jìh laavsemen jìh sierredimmien bijre saemijste.

8. **Jijtse bihkedimmiedienesjem Noerhte-Nöörjesne pryövedh**
Kultuvre- jìh mirrestallemedepartemente

9. **Daajroem skååffedh konsekvensi bijre tjiertevıdtjeste, sierredimmeste jìh aassjoejiehtiegıjstie gosse meatan siebredahkesne**
Kultuvre- jìh mirrestallemedepartemente

10. **Orre goerehtimmiem tjirrehtidh ároji vuajnoej bijre saemide**
Kultuvre- jìh mirrestallemedepartemente

11. **Maahtoem lutnjedh tjıeltine laavsemen jìh sierredimmien bijre saemijste**
Kultuvre- jìh mirrestallemedepartemente

12. **Bıevnesh geerjehtidh nedtelıerehtimmiekuvsjı bijre mirrestallemen , faarhmestimmien jìh gellıevoeten bijre**
Kultuvre- jìh mirrestallemedepartemente

13. **Daajroem saemiej jìh dej nasjovnelle unnebeláhkoej bijre geerjehtidh**
Tjıelte- jìh dajvedepartemente

14. **Evtiedimmiem aktede jearsoes jìh hijven maanagıerte- jìh skuvlebyjresistie dárjoehtidh, jìh meadtoeh heerredidh jìh tjöódtjehtidh**
Maahtoedepartemente

15. **Dárjoevierhtıeh evtiedidh barkose saemien sisveginie maanagıertesne jìh skuvlesne**
Maahtoedepartemente

16. **Demokratıeööhpehtimmiem, laejhteeks ussjedimmiem jìh learohki meatanáromem nænnoestehtedh**
Maahtoedepartemente

17. **Orre állesth öörnegem sjıehtesjıdh maahtoe- jìh karijeereevtiedæmman barkıjıdie maanagıertesne jìh skuvlesne**
Maahtoedepartemente

18. **Dárjoe voenges maahtoevtiedæmman maanagıertese jìh maadhööhpehtæmman**
Maahtoedepartemente

19. **Dembram vuarjasjıdh**
Maahtoedepartemente

20. **Raeffie -j̄ih almetjereaktaj jarngeide d̄aarjodh**
Maahtoedepartemente
-
21. **Ung.no:m guhkiebasse evtiedidh**
Maana- j̄ih fuelhkiedepartemente
-
22. **Maahtoem lissiehtidh gellielaaketjen b̄ijre ávtehki luvnie healsoe- j̄ih hoksedienesjinie**
Healsole- j̄ih s̄ajhtoedepartemente
-
23. **Nav noerhtesaemien tellefovnelinjam ihkuve darjoeji**
Barkoe- j̄ih ektiedimmiedepartemente
-
24. **Noerhtesaemien goh barkoegiele - laavenjostoe Nav Ávjovárri gaskem Guovdageaidnu j̄ih Kárášjohka**
Barkoe- j̄ih ektiedimmiedepartemente
-
25. **Daajroem tjoele- j̄ih seksuellevoeten b̄ijre veaksahkábpoe darjodh saemien siebredahkine**
Kultuvre- j̄ih mirrestallemedepartemente
-

Barkoesuerkie 3: Jearsoesvoete j̄ih vihtiesvoete

Gaajhkesh dennie n̄öörjen siebredahkesne edtjeh jearsoesvoetem j̄ih vihtiesvoetem d̄aájredh, saah mehtie maadtoste báetieh. Gaajhkesh reaktam utnieh jiehtedh maam sijhtieh, men ij guhte edtjeh laavsesovedh sov etnihkeles jallh religijööse maadtoen ávteste.

26. **Jijtse goerehtimmiem triegkenassen j̄ih aajhtoej b̄ijre tjirrehtidh saemiedigkiepolitihkeri v̄ööste**
Kultuvre- j̄ih mirrestallemedepartemente
-
27. **Bihkedimmiem orrestidh aassjoejiehtegh, laavsemen j̄ih aajhtoej b̄ijre politihkeri v̄ööste**
Tjielte- j̄ih dajvedepartemente
-
28. **Daajroem j̄ih goerkesem lissiehtidh saemien gielesne j̄ih kultuvresne pollisesne**
Justijse- j̄ih riejriesvoetedepartemente
-
29. **Tsáatskelesvoetem j̄ih maahtoem lissiehtidh saemien aassjoekriminaliteeten b̄ijre pollisesne**
Justijse- j̄ih riejriesvoetedepartemente
-
30. **Daata j̄ih analysh tjöonghkedh bæjhkohtamme aassjoekriminaliteeteste saemiej v̄ööste**
Justijse- j̄ih riejriesvoetedepartemente
-
31. **Sjiehteladtedh saemien gieline biévnedh j̄ih gaskesadtedh pollisesne**
Justijse- j̄ih riejriesvoetedepartemente
-
32. **Govlesadtemem nænnoste pollisen j̄ih saemien byjresi gaskem**
Justijse- j̄ih riejriesvoetedepartemente
-

Duekie

Saemih aalkoealmetje gusnie dah aerpievuekien årromedajvh Nöörjesne, Sveerjesne, Soemesne jih Russlaantesne.

Guvvie: Saemiedigkie

Saemieh Nöörjesne

Aerviedimmieh man gellie saemieh daelie leah, leah gaskem 50 000 - 80 000, jearohke dejstie væhtijste mejtie vâaroemasse bieje. ⁷ Jeenjemes Nöörjesne årroeh, jïh saemieh abpe laantesne årroeminie. Jaepien 2023 lin 23 488 almetjh tjaalasovveme Saemiedigkien veeljemelâhkosne. Jijnjh saemieh eah leah tjaalasovveme almetjelâhkosne. ⁸

Nöörje lij dïhte voestes laante veartanisnie mij ILO-konvensjovnem aalkoealmetji reaktaj bijre jââhkesji. Konvensjovne saemide reaktam vadta jïtse kultuvrem gorredidh jïh vijriesâbpoe evtiedidh, jïh âejvieladtjide stillie råajvarimmieh darjodh juktie daam barkoem dâarjoehtidh. ⁹ Jaepien 2023 maadhlaakine Stoerredigkie saemiej staatusem nænnoesti goh aalkoealmetjh, jïh jââhkesjimmiem bigki naemhtie guktie "staate Nöörje lea tseegkesovveme dovne saemiej jïh nöörjen almetji dajvesne".¹⁰

Daarodehtemepolitihke

1800-lâhkoen gaskoeh raejeste jïh 1970-lâhkoen minngiegietjen raajan dle saemieh Nöörjesne daarodehtemepolitihkem dââjrin, gusnie ulmie lij saemide sjehtedidh dan nöörjen siebriedahkese. Daarodehtemepolitihke darjoeji guktie saemieh tjoerin gielem, religijovnem jïh jeatjah bielieh sijjen kultuvreste hiejhtedh. Jijnjh saemieh dovetje gietedimmiem utnieh goh bielie sijjen identiteeteste. ¹¹

Satniesvoete- jïh liktemekommisjovne

Stoerredigkie Saetniesvoete- jïh liktemekommisjovnem nammoehi ruffien 2018 juktie daarodehtemepolitihkem jïh ovreaktam goerehtidh saemiej, kveeni/ daaroesoemeladtji jïh skâajjesoemeladtji vööste. ¹² Kommisjovne dan reektehtsem deelli ruffien 1. b. *Saetniesvoete jïh likteme - vâarome akten latjkoen âvteste daarodehtemepolitihkine jïh ovreaktine saemiej, kveeni/daaroesoemeladtji jïh skâajjesoemeladtji vööste.*

Kommisjovne tjierteste jalhts daarodehtemepolitihke lea nâhkedamme, dle jijnjh dejstie dahkoevuekijste, vuajnojste jïh siebredahkestruktuvrijste mejtie daarodehtemepolitihke skreejrehti, jâarhkeme. Kommisjovne lea faatoes riektesvoetem vuepteste mij lea dorjesovveme, joekoen sierredimmien jïh faatoes jââhkesjimmiem tjïrrh saemijste, kveenijste/daaroesoemeladtjijste jïh skâajjesoemeladtjijste Nöörjesne. ¹³

Reektehtse Saetniesvoete- jïh liktemekommisjovneste Stoerredigkesne giëtesovvi gâlkoen 12. b. 2024, jïh Stoerredigkie daam nænnoesti: «Stoerredigkie sæjhta sov tjarkemes gaatlassjem buektedh dej vierhtegi âvteste mejtie daarodehtemepolitihke sjugniedi saemiej, kveeni/ daaroesoemeladtji jïh skâajjesoemeladtji vööste. Stoerredigkie dan âvteste aarebi Stoerredigkien eadtjohke råâllan âvteste aanteges birrie daarodehtemepolitihkesne, jïh bæjhkohte dïedtem daan politihken konsekvenside dâehkide jïh aktegsalmetjidie." ¹⁴

⁷ Bufdir, u.â.

⁸ Saemiedigkie, u.â.

⁹ ILO-konvensjone nr. 169 (1989).

¹⁰ Hoelseth, 2023.

¹¹ Folkehelseinstituttet, 2024; Tjaalege 19 (2022–2023).

¹² Innst. 408 S (2017-2018).

¹³ Tjaalege 19 (2022-2023), s. 42.

¹⁴ Innst. 30 S (2024-2025) vedtak 15.

Haestemh

Laavseme jïh sierredimmie saemijste Leah akte stoerre dâeriesmoere siebredahkesne. Jïjnïh saemieh âvtetje tïjjen gïetedimmiem dââjroeh goh bielie sijjen identiteeteste, jïh jeenjesh annje vaanejaahkoeh, aassjoem jïh sierredimmiem dââjroeh jïnebelâhkoen ârroeijstie jïh saemien byjresijstie.

Daajroe jïh maahtoe fââtesieh

Konsekvensse gellie tjuetie jaepieh daaroedehtemepolitihkeste lea dihte nïörjen jïnebelâhkoeh ij dan jïjnïem daajroem utnieh saemiej, kveeni/daaroesoemeladtji jïh skâajjesoemeladtji bijre.

Jiehtege Saemien jolleskuvleste

Faatoes daajroe saemien gielen, kultuvren jïh jieledetsiehkïej bijre maahta vaanejaahkoeh jïh sierredimmiem sjugnïedïdh.¹⁵ Vuajnoegoerehtimmie Nïörjen institusjovnen almetjereaktaj bijre (NIM) tïjrehtamme jaepïen 2021-2022 vuesehte medtie 30 prosentïh ârroeijstie vaenie jallh ij naan daajroem utnieh saemiej bijre, jïh 49 prosentïh jiehtïeh dah

vaenie jallh ij maam gænnah saemiej bijre skuvlesne liereme.¹⁶

Maanagiërth jïh skuvlh vihkeles maahtoem saemien kultuvren bijre tïjrkedh. Goerehtimmie saemien tsïegli dââjrehtimmïej bijre vuesehte tsïeglh tïjelke ektïedimmïem vïöjnin daajroedaltesen gaskem learohki jïh lohkehtæjjaj gaskem, jïh sierredimmïen jallh nåake dâemïedimmïen gaskem. Tsïeglh buerebe aktivyöki barkoem vueptïestin learohkïgïjïmie jïh lohkehtæjjajïgïjïmie mah saemien kultuvrem demtïeh.¹⁷

¹⁵ Folkehelseinstituttet, 2024.

¹⁶ Norges institusjon for menneskerettigheter, 2022.

¹⁷ Walsh-Knarvik, 2023.

Guvvie: Saemiedigkie

Åålmegen vuajnoe saemide

Ibie edtj̄h töölledh saemide laavsedh, aassjoesoptsestidh, irhkedh j̄ih sierredidh. Mijjeh tjoerebe tj̄åadtjodh sinsitnien vööste j̄ih reektedh jis dagkerh vihtesjimmieh vihtesjibie. Mohte ij leah aelhk̄ie. Dannasinie tjoerebe aktem kultuvrem bigkedh j̄ih j̄ååhkesjimmieh åadtjodh raaktan destie.

Jiehtege Plaassjan tj̄ieltesne

Saemieh annje åadtjoeh damtedh vaanejaahkoeh j̄ih nåake vuajnoeh jienebelåhkoen årroejjistie. NIM:n goerehtimmesne 64 prosent̄h vaestiedæjjijste jiehtieh dah hijven guvviem utnieh saemijste, mearan 3 prosent̄h nåake guvviem utnieh. 30

prosent̄h eah naan hijven jallh nåake guvviem utnieh.¹⁸ Reektehtse Amnestyeste vuesehte dihte siejhmemes nåake vuajnoe saemiej vööste lahtestimmiesijjine Facebookesne, lea saemieh evtiedimmieh j̄ih daejbaaletje evtiedimmieh heerredieh. Daate joekoen ektiedamme Fovsen-aamhtesasse.¹⁹

Sierredimmie j̄ih laavseme

Sierredimmie, irhkeme, vædtsoesvoete j̄ih aajthoeh leah jienebh saemiej vööste goh jeatjah årroejinie.²⁰ Aktene goerehtimmesne saemiej gaskem aalteredåehkesne 16-31 jaepieh, 41 prosent̄h jehtin dah sierredimmieh dååjroeh *muvhten aejkien jaepesne*, j̄ih 26 prosent̄h leah sierredimmieh dååjreme *ikth*.

¹⁸ Norges institusjon for menneskerettigheter, 2022.

¹⁹ Analyse & Tall, 2023.

²⁰ Folkehelseinstituttet, 2024.

Medtie bielie sierredimmiem jeehtin dan åvteste dej etnikkeles maadtoe.²¹

Laavseme jìh sierredimmiem gellie sårhts vuekieh utnieh, goh lahtestimmieh jìh verbaale mièdtelimmieh, aajhtoeh, vædtsoesvoete jìh itjmies aassjoekriminaliteete.²² Saetniesvoete-jìh liktemekommissjovne sov reektehtsisnie akten *gellie dâeriesmoeride* tjuvtjede. Maahta gujht aktem jallh göökte nåake lahtestimmieh gïetedidh, men dihte jìjnje lea gïerve.²³

samehets.no

Voerhtjen 2024 Saemiedigkie, laavenjostosne Pollisedirektoraatine, nedtesæjroem samehets.no bæjhkohti. Saemielaavseme maahta mièdtiemistie årrodh . Bihkedæjja vuesehte guktie maahta polijsine govlehtalledh , guktie bæjhkohte jìh guktie maahta polijsese soptsestidh jis saemielaavsemem vuajna.

Regionaale joekehtsh

Joe guhkebe noerhtese båata, dellie gujht jienebe laavsemem sjædta. Noerhtene ij leah daelie vielie dâeriesmoere goh tjielke ovmaahtoe maam varke gåarede staeriedidh, men buerebh goh dah almetjh mah haestieh aktem biasem utnieh, aktem guvviem saemijste sjugniedamme jìh veeljeh dam nåhtadidh dej vööste .

Jiehtege Saemiedigkien noerepolitihken moenehtsistie

Gosse dahkoesoejkesjinie barkeme dle stoerre regionaale joekehtsh vuesiehtamme gosse lea dååjremen bijre laavsemistie jìh sierredimmeste saemiej vööste. Jienebh leah tjiertestamme dah tuhtjeh jearsoesåbpoe jìjnjh gaptine iehkeden Oslovnisnie vaedtsedh goh Romssesne, jìh ihke laavseme læssene dan guhkiebasse noerhtene båata. Almetjh tjarke saemien maadtoejgumie, joekoen båtsoesaemieh, jeenjemasth sierredimmiem reektieh, dovne jienebelåhkoesiebredahkeste jìh saemien byjresijstie.²⁴

Meedijajiehtegh jìh aassjoejiehtegh gaskeviermesne

Jìjnje dejstie laavsemijstie lea sosijaale meedijinie. NIM:en goerehtimmie vuesehte 15 prosenth vaestiedæjjijste leah aassjoesoptsestimmieh/laavsemem saemiej vööste vihtesjamme, jìh medtie bielestes daam vihtesji gaskeviermesne jìh sosijaale meedijinie. Dah lahtestimmieh leah daamtaj ektiedamme bigkemeprojektide biegekfaamoen jìh mineraaledarjomen sisnjeli, jìh reaktese miehtjiesdajvide jìh gåatomedajvide.²⁵

²¹ Hansen & Skaar, 2021.

²² Folkehelseinstituttet, 2024.

²³ Dokument 19 (2022-2023).

²⁴ Folkehelseinstituttet, 2024.

²⁵ Norges institusjon for menneskerettigheter, 2022.

Guvvie: Saemiedigkie

Reektetse Amnestyeste vuesehte lahtestimmieh mej bijre nãake vuajnoeh jih stereotijh lin læssanamme mahte 10 prosentigumie goh akte ryökteth illedahke digkiedimmijste Fovsen-aamhtesen bijre, jih akte njieljeste lahtestimmijste Facebookesne saemiej bijre lea nãake.²⁶

Saemieh mej jienebh unnebelãhkoidentiteeth

Ektiedamme jienebh unnebelãhkojde, mahta sjiere haestemh sjugniedidh jih mahta jaabnan jallh guektiengierts sierredimmieh sjugniedidh.²⁷ Saemien almetjh mah lihtseginie aktene seksuelle unnebelãhkosne maehtieh damtedh dah leah marginaliseeredamme saemien byjresinie. Daate tsiehkje lea buerebe vælnjoeh

²⁶ Analyse & Tall, 2023.

²⁷ Fladmoe j.j., 2019.

sjidteme dejnie saemien byjresinie, gaskem jeatjah dannasinie jienebh vælnjoeh, saemien rãállamaallh jih öörnedimmieh sjidteme goh Sápmi Pride.²⁸

Almetjh funksjovneheaptoejgumie maehtieh haestemh dãastodh, goh healsoegoerehtimmieh saemien gielesne fããtesieh jih viehkievierhtieh mah leah kultuvrese sjihtedamme. Daate mahta heaptojde sjugniedidh healsoedienesjh åadtjodh jih jeatjah daerpies dãarjoem, jih aaj dãehkiem marginaliseeredidh.

Konsekvensh tjiertevidtjeste, sierredimmeste jih laavsemistie

Laavseme jih sierredimmie stoerre konsekvensh utnieh. Saemieh mah sierredimmieh dããjreme jienebe healsoedãeriesmoerh reektieh goh dah mah eah leah sierredimmieh dããjreme.²⁹ Nãakebe leajhtadimmie byögkeles suerkide mahta orre boelvide sertiestedh, jih destie aaj noere saemieh nãakebe jaahkoem åadtjoeh byögkelesvoetese.³⁰

Aassjoejietegh mah leah saemien årroji vööste, maehtieh ovjearsoesvoetem sjugniedidh jih *jiehtegesjyledem* sjugniedidh.³¹ Jis sãemies gielh jih vuajnoeh öörnegen mietie slyöhpoeh, dle daate soptsestimmiefrijjevoetem jih dam gaahpoeh jih bievnietamme byögkeles soptsestimmieh nãhkehte.³²

²⁸ Stubberud j.j., 2018; Løvold, 2015; Hansen & Skaar, 2021.

²⁹ Folkehelseinstituttet, 2024.

³⁰ Midtbøen & Lidén, 2015; Dokument 19 (2022-2023); Wollscheid m.fl., 2021.

³¹ Tjaalege 19 (2022-2023), s. 620.

³² NOU 2022: 9, s. 188.

Saemien identiteetem nænnoestidh

Saemien gaavnedimmiesijjeh goh festivaalh, gaarsjelimmieöörnedimmieh j'ih noerhtelaanti sijjeh viehkiehtieh dam saemien identiteetem nænnoestehtedh.

Kultuvre, gaarsjelimmie j'ih j'ijtjevyljehkevoete

Kultuvre-, gaarsjelimmie- j'ih j'ijtjevyljehkevoetesuerkie viehkehte ektievoetem jih goerkesadtemem sjugniedidh, j'ih tjiehpiesvoeth jih dääjrehtimmieh vadta mah maehtieh vihkeles årrodh abpe jiele dem. Meatan årrodh kultuvresne, gaarsjelimmesne j'ih j'ijtjevyljehkevoetesne aaj viehkehte saemien identiteetem nænnoestehtedh, j'ih maahta badth aaj vaarjelimmine årrodh sierredimmien vööste.

Gaarsjelimmie nuepiem vadta saemien siebriedahkese daajroem j'ih tjiehpiesvoeth vedtedh orre boelvide, j'ih viehkehte saemien gielem eevtjedh. Saemien kultuvrearpie, tjeahpoe j'ih giele identiteetem sjugniedieh. Saemien kultuvreinstitusjovnh goh museume j'ih teatere, saemien festivaaligujmie jih kultuvreöörnedimmiejgujmie ektine, jearsoes sijjeh jih gaavnedimmiesijjeh sjugniedieh mah jieledekvaliteetem jih hijven healsoem eadtjoestieh.

Gaskenasjonaale laavenjostoe

Dah åejvieladtj Soemesne, Sveerjesne j'ih Nöörjesne laavenjostoe åtneme saemien gyhtjelassi bijre 1964 raejeste, gosse Noerhtelaanti laavenjostoeåårgane saemie- j'ih båtsoeburriejgyhtjelasside tseegkesovvi. Saemiedigkiepresidenth jih ministerh mah diedtem utnieh saemien aamhtesi åvteste Soemesne, Sveerjesne j'ih Nöörjesne leah jaabnan sinsitniem gaavnedamme jaepien 2000 raejeste, jih saemiedigkieh Soemesne, Sveerjesne j'ih Nöörjesne tjåenghkies laavenjostoeåårganem tseegkeme, Saemien parlamentarihkeles raerie.

ENn bæjtkoehimmie aalkoealmetji reaktaj bijre (UNDRIP) nænnoestamme sjidti ENn generaalekirreste jaepien 2007, nöörjen åejvieladtj jih Saemiedigkie disse jååhkesjin. Dej minngemes jaepiej dle barkoem aalkeme juktie aalkoealmetji meatan årroeh nænnoestehtedh EN:sne, guktie aalkoealmetji tjirkijh institusjovnh maehtieh j'ijtjeraarehke akkrediteeredamme sjidtedh, jih nuepieh åadtjodh såemies sijjeh gaavnedh gusnie aamhtesh gietedieh mah dejtie doehtedieh. Nöörjen åejvieladtj leah eadtjohkelaakan meatan orreme digkiedimmine, jih nænnoesåbpoe meatan årrodh.

Bæjhkohtamme:
Kultuvre- jih mirrestallemederpartemente

Tjaalegh dængkodh:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
publikasjoner.dep.no
Telefone: 22 24 00 00
Tjaalegh maahtah aaj gaavnedh: www.regjeringen.no
Publikasjovnekode: V-1054 Sørsamisk

Hammoedimmie: Melkeveien Designkontor AS
Deadtème: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon
01/2025 - låhkoe 50

